

Абдреимова К.А., Ергазиева К.И., Болатқызы Ш.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

«ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ» ПӘНІН ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Абдреимова Кулмесхан Ауелхановна, Ергазиева Клара Исмаиловна, Болатқызы Шынар
«Дене шынықтыру» пәнін жаңартылған білім мазмұны бойынша оқытудың тиімді жолдары

Аңдатпа. Аталған мақалада қазіргі таңдағы Қазақстандағы жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша оқушылардың «Дене шынықтыру» пәні бойынша іскерлік дағдыларын қалыптастырудың теориялық негізі қарастырылған. Соңғы жылдары республикамыздың мектептеріне енген жаңартылған оқу бағдарламалары да мұғалімнен терең білімділіктен басқа, сыни ойлау, әрекетті өзіндік талдау және осыған оқушыларды үйретуді талап етеді. Бүгінгі студент – ертеңгі мектеп мұғалімі. Қазіргі еліміздегі білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламасы негізінде «Дене шынықтыру» пәнінің мәртебесі артты деуге болады. Мұнда пән белгілі бекітілген нормативтік талаптар бойынша тек дене шынықтырып қана қоюға бағытталмайды. Арнайы педагогикалық тәсілдерге негізделеді. Бұл жағдай орта мектептер үшін дене шынықтыру пәні мұғалімдерін даярлауға жаңаша көзқарастарды қалыптастырып, жүктелетін талаптарды жоғарылатады. Мақалада осы мәселелерге басты назар аударылған.

Түйін сөздер: жаңартылған білім беру, дәстүрлі білім беру, дене тәрбиесі, білім беру, педагогикалық шығармашылық.

Abdreimova Kulmeskhan Auelkhanovna, Yrgaziyeva Klara Ismailovna, Bolatkyzy Shynar
Effective ways of teaching the subject «Physical education» according to the updated content of education

Annotation. This article considers the theoretical basis for the formation of business skills of students in the subject "Physical Education" according to the updated educational program in modern Kazakhstan. The updated curricula that have been included in the schools of the republic in recent years also require teachers, in addition to deep knowledge, critical thinking, introspection of activities and teaching this to students. Today's student is the teacher of tomorrow's school. It can be said that on the basis of the program of updating the content of education in the modern country, the status of the subject «Physical Education» has increased. Here, the discipline is aimed not only at physical training according to certain approved regulatory requirements. They are based on special pedagogical approaches. This situation creates new approaches to the training of physical education teachers for secondary schools and increases the requirements imposed on them. The article focuses on these issues.

Key words: updated education, traditional education, education, physical culture, pedagogical creativity.

Абдреимова Кульмесхан Ауелхановна, Ергазиева Клара Исмаиловна, Болатқызы Шынар
Эффективные пути преподавания предмета «Физическая культура» по обновленному содержанию образования

Аннотация. В данной статье рассмотрена теоретическая основа формирования деловых навыков учащихся по предмету «Физическая культура» по обновленной образовательной программе в современном Казахстане. Обновленные учебные программы, вошедшие в последние годы в школы республики, также требуют от учителя, помимо глубоких знаний, критического мышления, самоанализа деятельности и обучения этому учащихся. Сегодняшний ученик – учитель школы завтрашнего дня. Можно сказать, что на основе программы обновления содержания образования в современной стране повысился статус предмета «Физическая культура». Здесь дисциплина направлена не только на физическую подготовку по определенным утвержденным нормативным требованиям, она основывается на специальных педагогических подходах. Таким образом, ставится задача по созданию новых подходов к подготовке учителей физической культуры для средних школ и требований, предъявляемых к ним. В статье основное внимание вышеобозначенным вопросам.

Ключевые слова: обновленное образование, традиционное образование, образование, физическая культура, педагогическое творчество.

Кіріспе. Дене тәрбиесі – білім беру үрдісінің категориясы ретінде көпқырлы жүйе болып есептеледі. Ол – қоғамдағы жалпы мәдениеттің бір бөлігі, жеке тұлғаның жан-жақты әрі қуатты болып өсуінің кепілі. Осы арқылы өндірістік және шығармашылық еңбекке төзімді, ерік-жігері мол, өз елін сүйетін патриот, адамгершілік қарым-қатынас жасау тәсілдерін меңгерген, салауатты өмір сүруге бағытталған тұлға қалыптастыру мүмкіндігіне қол жеткізіледі.

Республикамыздағы білім беру ұйымдарына және әртүрлі қолдану салаларына байланысты жаңа бағыттағы спорт, дене тәрбиесі жүйесі бойынша мамандарға деген сұраныстардың артуы, оларды дайындауда білімділігі мен қабілеттілігі, біліктіліктің қазіргі талаптарға сай болуы өте үлкен маңызды жұмыстарды атқаруды талап етеді және болашақ педагогтардың кәсіби даярлығын, білім стандартына, мазмұнына сай жетілдіру көкейкесті мәселе болып отыр және бұл мәселе жаңартылған білім беру мазмұнында айқын көрсетілген.

Зерттеу мақсаты – жаңартылған білім беру мазмұны бойынша «Дене шынықтыру» пәнін оқыту барысында мектеп оқушыларының білім, білік және дағдыларын арттыру.

Зерттеу әдістері: ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, тарихи материалдар және жаңартылған білім беру мазмұны бойынша құжаттар, осы сала бойынша мамандардың жұмыстары мен пікірлерін жинақтау, қорыту.

Зерттеу нәтижелерін талқылау. Қазақстан Республикасы орта білімнің жаңартылған бағдарламасында ХХІ ғасыр талаптарына сәйкес мектеп оқушылары бүгінгі заманда және келешекте табысты болуы үшін, бұрынғыдан да анағұрлым жоғары дағдыларды меңгеруі қажет ететіндігі атап айтылады [1]. Осылайша қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғыртудың қазіргі заманғы кезеңі әрбір адамның сапалы білімге қолжетімділігін, жаңа кәсіби дағдыларды алу, зерттеу және шығармашылық құзіреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты – білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериялды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді.

Білім мазмұнын жаңарту – білім беру бағдарламасының құрылымы мен мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен тәсілдерін қайта қарастыру болып табылады. Ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген, кез келген өмірлік жағдайда функционалдық

сауаттылығы мен бәсекеге қабілеттілігін көрсете білетін тұлғаның үйлесімді қалыптасуына және зияткерлік дамуына қолайлы білім беру ортасын тудыру – жаңартылған білім мазмұнын енгізудің нәтижесі болуы керек.

Қазіргі уақытта мамандықпен байланысты қызмет түрлеріндегі әртүрлі салалардан білімді жедел пайдалануға қабілетті кең көлемдегі бейімді мамандарға қажеттілік арта түсуде. Мұндай мамандарды қалыптастыруда жүйелі ойлауды дамыту, материалдық дүниені оның сан-салалы байланыстары мен қатынастарының бірлігі тұрғысында көре білу біліктілігі бірінші кезектегі маңызға ие. Бұл жағдай спортшы ұстаздың еңбек қызметіндегі істерінің алға қарай дамуы жалпы білім деңгейін, ойлаудың ізденісті түрлерін, маманның өз білімін үздіксіз көтеріп отыру қабілетін алдыңғы орындарға қарай шығаруда.

Көрсетілген міндеттерді толық жүзеге асыру дене тәрбиесі жүйесіне де тікелей байланысты. Бұл ретте дене шынықтыру мамандығына арнап жазылған Білім беру бағдарламасының мазмұнына тоқталуды жөн санадық.

1. *Білім беру (педагогикалық):* дене шынықтыру және спорт бойынша формалды және формалды емес білім берудің әртүрлі деңгейлерінде оқушылардың оқу үдерісін және белсенді танымдық қызметін ұйымдастыру.

2. *Оқу-тәрбиелік:* өз оқушыларын дене шынықтыру мен спортқа мәдениеттің көріну факторы, дене шынықтыру-спорттық білімді, қарым-қатынас пен ынтымақтастықты беру құралы, сондай-ақ дене шынықтыру-спорттық іс-әрекеттегі шығармашылық өзін-өзі көрсету нысаны ретінде қалыптастыру және тарту.

3. *Оқу-технологиялық:* ресми және бейресми контексте дене шынықтыру-спорттық білім беру сапасын қамтамасыз ету мақсатында іске асыру және мониторинг стратегияларын әзірлеу.

4. *Әлеуметтік-педагогикалық:* мұғалімдер мен спорт саласының қызметкерлері арасындағы серіктестік байланыстарды дамыту, олардың ішінде адамның жан-жақты дамуы, әлеуметтік келісім, қайшылықтарды шешу, денсаулық сақтау және мектептегі дене шынықтыру сабақтарында және спорт клубтарындағы жаттығуларда жаңа технологияларды қолдану.

5. *Эксперименттік-зерттеу:* дене шынықтыру-спорттық білім берудің тиісті ресурстармен, сондай-ақ барлығына арналған білім беру және тұрақты даму мүддесі үшін білім беру сияқты байланысты салалармен байланысына негізделген жаңа әдістемелер әзірлеу.

7. *Ақпараттық-коммуникациялық*: дене шынықтыру-спорт және білім беру жүйелері арасындағы серіктестік байланыстарды дамыту, эстетикалық талғамды дамытуға және халық арасында СӨС құндылықтарын насихаттауға, сондай-ақ дене шынықтыру-спорт білімінің болашақ тетіктерін әзірлеу үшін дене шынықтыру-спорт және педагогикалық тәжірибемен алмасуға жәрдемдесу [2].

Соңғы жылдары республикамыздың мектептеріне енген жаңартылған оқу бағдарламалары да мұғалімнен терең білімділіктен басқа, сыни ойлау, әрекетті өзіндік талдау және осыған оқушыларды үйретуді талап етеді. Бүгінгі студент – ертеңгі мектеп мұғалімі. Ендеше жаңартылған білім бағдарламалары талаптарына тоқтала кеткен дұрыс деп санаймыз.

Кәсіби білім алып жатқан болашақ дене шынықтыру мұғалімі меңгеріп шығуға тиісті білім беру жүйесін жаңартуға арналған экономикалық дәлелдерге қоса, қазіргі жиырма бірінші ғасырда басқа да негіздер бар. Олар:

- өзара қарым-қатынасты арттыру;
- әлеуметтік өзгерістер; ауа райының өзгеруімен байланысты мәселелер;
- бүкіл әлемдегі халық санының қарқынды өсуі; шектеулі ресурстарға деген сұраныстың өсуі;
- осылардың барлығы мектеп оқушылары қазіргі заманда және келешекте табысқа қол жеткізу үшін бұрынғыға қарағанда анағұрлым көп дағдыларды меңгеруі қажет екенін көрсетеді. Олай болатын себебі, білім – елдердің бәсекелестікке қабілетті болуын қамтамасыз ететін ең тиімді әрі ұзақ мерзімді стратегия.

Қазіргі еліміздегі білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламасы негізінде «Дене шынықтыру» пәнінің мәртебесі артты деуге болады. Мұнда пән белгілі бекітілген нормативтік талаптар бойынша тек дене шынықтырып қана қоюға бағытталмайды. Арнайы педагогикалық тәсілдерге негізделеді. Жеке адамға бағытталған тәсіл арқылы бала ағзасының функционалдық мүмкіндіктеріне сәйкес келетін дене жүктемелерін мөлшерлеуді көздейді. Әрекет ету тәсілі бала қозғалыс арқылы дамытындығын қарастырса, құзыреттілік тұғырды басшылыққа алу негізгі біліктерді меңгертуді көздейді. Сондай-ақ, денсаулықты сақтау тәсілін үйрету үрдісінде баланы өзінің денсаулығына жауапкершілікпен қарауға баулиды.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша жаңартылған оқу бағдарламасы – мектеп оқушыларының дене бітімі мен ағзасын жақсартып, олардың

қимыл-қозғалыс белсенділігін жақсартуға үлкен әсер етеді. Дене шынықтыру сабағын өту барысында оқушылар әртүрлі сабақ мазмұнына сай жаттығуларды орындауға, өздерінің дене қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік беретін жан-жақты құрастырылған білім беру бағдарламасы арқылы аталған міндетке қол жеткізуге болады. Осының нәтижесінде мектеп оқушысының бойында дене шынықтыру жаттығуларының баланың ағзасына оң әсер ететін білім жүйесі қалыптасады. Ағзаның бүкіл жүйелерін дамыту, барлық дене сапаларын жетілдіру – дене шынықтыру пәнінің басты мақсаты болып табылады [дене шынықтыру білімін жетілдіру мақсатында экономика және бизнес негіздері, дене тәрбиесі, кәсіпкерлік және көшбасшылық, өмір қауіпсіздігі және салауатты өмір салты, экология және тұрақты даму, құқықтық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет бойынша материалдарды пайдаланады;

– менеджмент, білім алушылардың спорттық жетістіктерін өлшеу технологиясы, дене шынықтыру-спорт пәндерін оқытудың заманауи әдістемесі, цифрлық мәдениет, оның ішінде инклюзивті білім беру негізінде педагогикалық процесті басқарады;

– дене шынықтыру және спорт саласында (спорт түрлері бойынша), интерактивті графикалық бейнелеу құралдарының көмегімен қазіргі заманғы дене шынықтыру нысандары арқылы дене шынықтыру жаттығулары және аудиовизуалды құралдардың шығармашылық жұмысын модельдейді және жасайды;

– дене шынықтыру және спорт бағыттары бойынша ұлттық тәрбиенің этномәдени ерекшеліктері мен қағидаларын ескере отырып, педагогтың кәсіби қызметін ұйымдастыру тәсілдеріне ие бола алады.

Қорыта келе, жаңаша білім беру жағдайында ұстаз қандай болуы керек деген сұраққа:

- педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген;
- тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған;
- рухани дамыған;
- толысқан шығармашыл тұлға құзыреттілігі болуы тиіс деп айта аламыз.

Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденістегі мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», – деген еді Ахмет Байтұрсынов [6]. Бүгінгі мектеп мұғалімінің атқарар ісі өте көп. Қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай бо-

луы керек. Өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге жетеді. Қазіргі таңда пәнді жақсы, терең білетін, күнделікті сабақтағы тақырыпты толық қамтитын, оны оқушыға жеткізе алатын, әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды білу іскерлігі, оқытудың дәстүрлі және ғылыми жетілдірілген әдіс-амалдарын, құралдарын еркін меңгеретін, оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыра отырып дарындылығын дамытудағы іздену-зерттеу бағытындағы тапсырмалар жүйесін ұсыну өмір талабы.

Осыған байланысты ұстаздарға қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру са-

пасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдіс-темелік жұмыстағы шеберлігі. Осы айтылғандарды жинақтай келіп, дене шынықтыру пәнінің мұғалімі – рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық-әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құзыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани-адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға болу керек деп тұжырымдауға болады. Бұл бағытта мектеп ұстаздарының білімі мен біліктілігін арттыру – басты мақсат болып табылады [7].

Әдебиеттер

- 1 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2016.
- 2 Паспорт образовательной программы 6B01404 – Учитель физической культуры и спорта. – Алматы, 2020. – 28 с.
- 3 Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші (негізгі) деңгей. – Алматы, 2013. – 192 б.
- 4 Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях (в том числе, реализующих инклюзивное образование) Республики Казахстан в 2014-2015 учебном году: инструктивно-методическое письмо. – Астана: НАО им. И. Алтынсарина, 2014. – 181 с.
- 5 Уанбаев Е.Қ. Дене мәдениеті және спорттың теориясы мен әдістемесі: оқу құралы. – Өскемен С. Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2006. – 120 б.
- 6 Байтұрсынов А. Ақ жол [Мәтін]: өлеңдер мен тәржімелер, публистикалық мақалалар және әдеби зерттеу / А. Байтұрсынов. – Алматы: Жалын, 1991. – 460 б.
- 7 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысы.

References

- 1 Kazakstan Respublikasynda bilim berudi zhәне gylymды damytudyn 2016-2019 zhyldarga arналған мемлекеттік бағдарламасы. – Astana, 2016 zhyл
- 2 Pasport obrazovatel'noj programmy 6B01404 – Uchitel' fizicheskoy kul'tury i sporta. – Almaty, 2020. – 28 s.
- 3 Mugalimge arналған nuskaulyk. Yshinshi (negizgi) dengej. – Almaty, 2013zh. – 192 b.
- 4 Ob osobennostyah prepodavaniya osnov nauk v obshcheobrazovatel'nyh organizacijah (v tom chisle, realizuyushchih inkluzivnoe obrazovanie) Respubliki Kazahstan v 2014-2015 uchebном godu. Instruktivno-metodicheskoe pis'mo. – Astana: NAO im. I. Altynsarina, 2014. – 181 s.
- 5 Uanbaev E.Қ. Dene madenieti zhәне sporttyn teoriyasy men adistemesi. Oku kuraly. –Oskemen S. Amanzholov atyndagy SHKMU baspasy. 2006zh. – 120 b.
- 6 Bajtursynov A. Ak zhol [Matin]: olender men tarzhimeler, publistikalyk makalalar zhane adebi zertteu / A. Bajtursynov. – Almaty: ZHalyn, 1991. – 460 b.
- 7 Kazakstan respublikasynda bilim berudi zhane gylymды damytudyn 2020-2025 zhyldarga arналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Kazakstan Respublikasy Ukimetinin 2019 zhyлgy 27 zheltokсандagy №988 kaulysy.